

Araştırma

YERLİ DİZİLERİN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

THE EFFECTS OF NATIONAL TELEVISION SERIALS ON UNIVERSITY STUDENTS

Efe AYTAN¹

Büşra DEVREZ¹

Kübra ÜSTÜN¹

Rezan YAVAŞ¹

Berfin YAZICI¹

Ayşenur YÜKSEL¹

Özgür ALTINDAĞ²

ÖZET

Bu çalışma üniversite öğrencilerinin yerli diziler üzerine düşüncelerini, diziler içerisindeki toplumsal cinsiyet, şiddet, bağımlılık gibi olgulara karşı farkındalıklarını ve dizilerin öğrenciler üzerindeki etkilerini ortaya çıkarma amacıyla yapılmıştır.

Nicel yöntem ilkelerine uygun olarak tarama modelinde tasarlanan bu araştırmada araştırmacılar tarafından hazırlanan 45 soruluk bir görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma verileri bu görüşme formu kullanılarak Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ne devam eden 181 kadın, 182 erkek toplam 362 öğrenci ile 15 Aralık 2016 – 15 Mart 2017 tarihleri arasında toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS

---

¹ Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü 4. Sınıf öğrencisi.

² Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Araştırma Görevlisi Dr.
E-posta: ozgur.altindag@dicle.edu.tr

21,0 paket programı ile çözümlenmiş, araştırma sonuçları frekans tabloları ve çapraz tablolardan yararlanılarak ortaya konulmuştur.

Araştırma sonucu elde edilen verilerde öğrencilerin %40,6'sının boş zamanlarını televizyon izleyerek değerlendirdiği, öğrencilerini %82,3'ünün dizi izlediği, öğrencilerin %59,5'inin dizileri günlük yaşamın stresinden uzaklaşmada bir araç olarak gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin izlemeyi en çok tercih ettiği dizi türü aksiyondur. Öğrencilerin dizi seçimindeki en önemli unsur dizilerin konusudur.

Anahtar Kelimeler: Yerli dizi, medya, televizyon, üniversite gençliği, Hacettepe Üniversitesi.

ABSTRACT

This study was carried out in order to reveal university students' thoughts on indigenous serials, their awareness of gender, violence, addiction in the series and their effects on students.

In this research designed in the screening model in accordance with the quantitative methodology, a 45-question interview form prepared by the researchers was used. The research data were collected from 362 students, 181 female and 182 male students attending Hacettepe University Faculty of Economics and Administrative Sciences using this interview form between December 15, 2016 and March 15, 2017. The obtained data were analyzed with SPSS 21.0 package program and the results of the research were presented by using frequency tables and cross tables.

As a result of the research, 40.6% of the students evaluated their leisure time on TV, 82.3% of the students watched the national television series and 59.5% of the students regarded the series as a tool to get away from the stress of daily life. The type of sequence that students most prefer to watch is the axle. The most important element in student selection of series is the topic of the series.

Key Words: National television series, media, television, university youth, Hacettepe University.

GİRİŐ

Medya, yığınlarla iletiŐimi sağlayan radyo, televizyon, gazete, dergiler ve internet gibi kitle iletişim aralarının t m n  kapsayan ortak bir isimdir. Medya aynı zamanda insanlığı etkileyen en önemli g lerden birisidir (Giddens, 2000). Hem görüntü hem ses unsurlarını barındıran televizyon, 1930'lerden itibaren dünyada, 1950'lerden itibaren de Türkiye'de insan yaŐamında yerini almaya baŐlamıŐtır. İcadından hemen sonra günlük yaŐantının vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir. Dünyada medyanın etkin olarak kullanımı yazılı basın ile baŐlamıŐtır. Yazılı basın ile baŐlayıp, ses ve görüntü ile devam eden kullanım, günümüz yaŐamında vazgeçilemez bir hal almıştır.

Televizyon, bireylerin istenilen Şekilde etkilenebilmesi için güçlü ve en çok tercih edilen kitle iletişim aracıdır (T rk z, 2016). Bireylerin k k yaŐlardan itibaren günlük yaşamlarının ciddi bir kısmını televizyon başında geçirmeleri, televizyonun görsel ve iŐitsel duylara hitap etmesi doğal olarak bireyler üzerinde etkiler yaratmıŐ, bireylerin düŐünce ve davranıŐlarını biçimlendirmede etkili bir g  olmuştur.

Televizyon kanalları izleyicilere birçok konuda oldukça zengin içerikler sunmaktadır. Bu içeriklerden en çok rağbet görenlerden biri de hiç Őüphesiz televizyon dizileridir. Dizilerin bir anlatı formu taŐıması, belirli aralıklarla, uzun süreli ve geniş bir zaman diliminde izleyicilerle buluŐması, rağbet görmesi adına önemli etkenler olarak gösterilebilmektedir. Ailelerde, birlikte en çok yapılan sosyal etkinliğin televizyon izlenmesi olmasının altında, insanların gerçekle alakası olmayan bir hayal dünyasına yönlendirilmesi ve eğlence aracı olarak görülmesi yatmaktadır.

Her gün teknolojik bir geliŐme ve yenilikle karşı karŐıya olduğumuz bu yüzyılda, insanlar birçok haberi medyadan, haliyle televizyondan almaktadır. İnsanlar televizyon sayesinde oturdukları yerden dünyadan haberdar olmakta ve geliŐmeleri takip etmektedir. Ancak, sadece ekrana verildiği kadarı öğrenilmekte ve birçok durumda eksik bilgi sahibi olunmaktadır. Bu nedenle ekranlara neyin, ne kadar verildiği oldukça önemlidir. Diğer taraftan televizyon insanları tembelleŐtirmekte ve sosyal hayatlarını kısıtlamaktadır.

Televizyonun insanların hayatında fazlasıyla yer edinmiŐ olması haliyle televizyon dizilerine olan ilgiyi de artırmıŐtır. Dizilerde çoğunlukla toplumsal cinsiyet, Şiddet,

bağımlılık kavramları değişik yönleri ile yer almakta, bu konuda toplumda oluşan algılara yön vermektedir.

Çoğu dizide toplumda hali hazırda varlık gösteren toplumsal cinsiyet rolleri başrol karakterlerde yeniden vücut buldurularak seyirciye aşılansmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin olumlu bir olgu gibi ekranlara yansıtılması, toplumda cinsiyet rolleri ile ilgili ataerkil temelli algının çok daha artmasına neden olmaktadır. Dizilerde biyolojik cinsiyetlerinden dolayı, kadına anne olma, eş olma, erkeğe ise güçlü ve zengin olma rolleri biçilmektedir. Bu roller hem kadına hem erkeğe belirli sorumluluklar yüklemekte ve iki cinsiyeti de yormaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin televizyon üzerinden topluma yansıtılması, bu rolleri daha da pekiştirmektedir.

Diziler üzerinden topluma aşılansan bir diğer olgu ise şiddettir. Dizilerde sevilen karakterlerin şiddete meyilli olması ve bu davranışların toplum tarafından benimsenmesi şiddeti normalleştirmektedir. Bir nevi şiddeti öğreten dizilerin yayınlanması toplumda şiddet olaylarının artmasına neden olmaktadır. Şiddet içeren dizilerin reyting oranlarının yüksek olması da dikkat çekmektedir.

Uzun yıllar televizyon ekranlarında sigara ve alkol gibi maddeler açık açık gösterilmiş ve toplumda madde kullanımının artmasına neden olmuştur. Bunun sonucu madde kullanımını azaltmak amacıyla dizilerde sigara ve alkol buzlandırılarak gösterilmeye başlanmıştır. Son yıllarda ise özellikle dizilerde madde kullanımına yönelik sahneler bulunmamaktadır. Ancak televizyonun kendisi bir bağımlılık haline gelmiştir. Televizyon insanlar üzerinde büyük etkiler bırakmakta ve alışkanlık haline gelmektedir. Birçok insanın gününü ve saatini ezbere bildiği ve her hafta kaçırmadan takip ettiği belli dizileri vardır ve bu diziler için kendini hayattan soyutlamaktadır.

Dizilerin aile yapısı üzerinde de önemli etkileri vardır. İnsanlar ailelerini dizilerde gördüğü ailelere göre biçimlendirmeye çalışmakta ve çoğu zaman kültür karmaşası yaşamaktadır. İnsanların giyiminden konuşma şekillerine kadar birçok noktada dizilerin etkisi olduğu görülmektedir. Hayatını herhangi bir dizide severek izlediği bir karakterin hayatına göre düzenleyen pek çok insan bulunmaktadır. Televizyonun en çok etkili olduğu grup ise çocuk ve gençlerdir (Karacoşkun,2002). Çocuk ve gençleri etkin bir şekilde etki altına alan bir eğlence kutusunun etkilerinin araştırılması da bu nedenle önemlidir.

Bu bağlamda araştırma, üniversite öğrencilerinin Kasım 2016 – Mart 2017 tarihleri arasında yayında olan diziler üzerine düşüncelerini, diziler içerisindeki toplumsal cinsiyet, şiddet, bağımlılık gibi olgulara karşı farkındalıklarını ve dizilerin öğrenciler üzerindeki etkilerini ortaya çıkarma amacıyla yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde eğitim gören öğrencilerin yerli diziler üzerine düşünceleri, diziler içerisindeki toplumsal cinsiyet, şiddet, bağımlılık gibi olgulara karşı farkındalıkları ve dizilerin öğrenciler üzerindeki etkileri belirlenmeye çalışıldığı ve araştırma değişkenlerinde ayarlama, değiştirme yapılmadığı için bir "tarama araştırması"dır (Neuman, 2010). Araştırmanın yürütülmesinde bir tarama araştırması tekniği olan "yüz yüze görüşme" tekniği (Neuman, 2010) kullanılmıştır. Görüşme formu 4'ü açık 41'i kapalı uçlu olmak üzere 45 sorudan oluşmuştur.

Araştırmanın evreni, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin 8 bölümünde eğitim gören 4.835 öğrenciden oluşmuştur. Bu evren üzerinden 362 kişilik örneklem seçilmiş, örneklem oranlı küme örnekleme yöntemi ile cinsiyet değişkeni yüzde 50/50 alınarak fakülte bölümlerinin öğrenci sayılarına oranlanmıştır.

Araştırma verileri 15 Aralık 2016 – 15 Mart 2017 tarihleri arasında toplanmış, 362 kişilik örneklem tümüne ulaşılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 21,0 paket programı ile çözümlenmiş, araştırma sonuçlarının ifade edilmesinde frekans tabloları ve çapraz tablolardan yararlanılmıştır.

BULGULAR

Yapılan çalışmada öğrencilerin yaş ortalaması 20,8, en düşük yaş 18, en yüksek yaş 26'dır. Çalışmaya katılan öğrencilerin gelir ortalaması ise 646,1 TL'dir. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 17,1'i 1.sınıf, % 40,3'ü 2.sınıf, % 29,8'i 3.sınıf, % 12,7'si 4. sınıftadır. Öğrencilerin kaldıkları yerle ilgili olarak öğrencilerin % 40,6'sının yurtda, % 11,3'ünün arkadaşlarıyla evde, % 45,9'unun ailesiyle, % 2,2'sinin ise yalnız yaşadığı bulunmuştur.

Tablo 1: Boş Zaman Değerlendirme Aktiviteleri

Aktivite	Sayı	Yüzde
Kitap Okuma	227	% 62.7
Alışveriş Yapma	148	% 40.9
TV İzleme	147	% 40.6
Spor Yapma	141	% 39
Sosyal Etkinliklere Katılma	107	% 29.6
Alışveriş Merkezlerinde Dolaşma	89	% 24.6
İnternette Vakit Geçirme	18	% 5

Tablo 1’de öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirdikleri aktivitelere ait veriler yer almaktadır. Bu verilere göre araştırmaya katılan öğrencilerin % 62,7’si kitap okuyarak, % 39’u spor yaparak, % 40,6’sı TV izleyerek, % 29,6’sı sosyal etkinlik yaparak, % 40,9’u alışveriş yaparak, % 24,6’sı alışveriş merkezlerinde gezinerek, % 5’i internette gezerek boş zamanlarını değerlendirmektedir. Çalışma sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin boş zamanlarını en fazla kitap okumaları bir artı olarak değerlendirilmelidir. Diğer yandan 2. sırada yer alan alışveriş yapma eyleminin, en fazla alışveriş merkezlerinde yapılması, alışveriş merkezlerinde geçirilen zamanı hızla artırmaktadır. Televizyon izleme eyleminin 3. sırada yer alması televizyonun hala güçlü bir boş zaman geçirme aktivitesi olduğunu göstermektedir.

Tablo 2: En Çok İzlenen TV Programları

TV Programı	Sayı	Yüzde
Yerli-Yabancı Film	166	% 46.2
Dizi	155	% 43.2
Haber Bülteni	132	% 36.8
Yarışma Programı	106	% 29.5
Tartışma Programı	78	% 21.7
Talk-Show	73	% 20.3

*Bu soruyu üç kişi cevaplamamıştır.

Tablo 2’de öğrencilerin televizyonda izlemeyi tercih ettikleri programlara ait veriler bulunmaktadır. Bu verilere göre araştırmaya katılan öğrenciler TV programlarından en çok dizileri % 43,2, haber bültenlerini % 36,8, tartışma programlarını % 21,7, yarışma programlarını % 29,5, talk-showları % 20,3, yerli-yabancı filmleri % 46,2 oranında izlemektedirler. Çalışma sonuçlarına göre araştırmacılar en fazla yerli-yabancı film izlemektedir. Diziler de 2. sırada yer almıştır. Bu veriler RTÜK’ün 2013 yılı televizyon

izleme eğilimleri araştırmasında yerli dizi izleme oranının %76,7 olması ile uyumludur. Araştırma örnekleminin üniversite öğrencileri olması özellikle filmlere erişim konusunda daha avantajlı olmalarını sağlamakta dolayısıyla tercihleri arasında diziler olsa da ilk tercihleri film den yana olmaktadır.

Tablo 3: Dizi İzleme Durumu

İzleme Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	298	% 82.3
Hayır	64	% 17.7
Toplam	362	% 100

Tablo 3'te öğrencilerin dizi izleme durumlarına ilişkin veriler bulunmaktadır. Bu verilere göre çalışmaya katılan öğrencilerden % 82,3'ü dizi izlemekte, % 17,7'si ise dizi izlememektedir. Bu veriler yine RTÜK (2013)'ün %76,7'lik yerli dizi izleme oranı ile örtüşmektedir. Burada örneklem içinde yer alan 100 öğrenciden 82'sinin en az bir diziyi takip ettiği görülmektedir. Yine katılımcıların arkadaş ortamlarında diziler hakkında konuşma oranının % 77,9 çıkması dizilerin öğrencilerin günlük yaşamlarında önemli bir yer kapladığının göstergesidir.

Tablo 4: En Çok İzlenen Dizi Türleri

Dizi Türleri	Sayı	Yüzde
Aksiyon	195	% 55.9
Dönem, tarih	134	% 38.4
Dram, aşk	117	% 33.5
Polisiye	115	% 33
Romantik komedi	100	% 28.7

*Bu soruyu on üç kişi cevaplamamıştır.

Tablo 4'te öğrencilerin tercih ettikleri dizi türlerine ilişkin veriler bulunmaktadır. Bu verilere göre araştırmaya katılan öğrenciler dizi türlerinden en çok aksiyon türünü % 55,9, dram-aşk türünü % 27,2, romantik komedi türünü % 33,5, dönem-tarih türünü % 38,4, polisiye türünü % 33 oranında izlemektedir. Çalışma sonuçlarına göre en fazla izlenen dizi türü aksiyondur.

Tablo 5: Dizi Seçimlerini Etkileyen Unsurlar

Unsurlar	Sayı	Yüzde
Konusu	311	% 87.4
Başrol Oyuncularının Kimliği	133	% 37.4
Sosyal Çevre	101	% 28.4
Sosyal Medya	45	% 12.6
Reyting Oranı	35	% 9.8
Başrol Oyuncularının Cinsiyeti	9	% 2.5

*Bu soruyu altı kişi cevaplamamıştır.

Tablo 5'de öğrencilerin dizi seçimlerini etkileyen unsurlara ait veriler bulunmaktadır. Bu verilere göre araştırmaya katılan öğrencilerin dizi seçimlerini etkileyen unsurlar % 87,4 ile konu, % 12,6 ile sosyal medya, % 28,4 ile sosyal çevre, % 9,8 ile reyting, % 37,4 ile başrol oyuncularının kimliği ve % 2,5 ile başrol oyuncularının cinsiyeti şeklindedir. Sonuçlarına göre dizi seçimlerini en fazla etkileyen (%87,4) unsur dizilerin konusudur.

Diğer değişkenlere bakıldığında dizi seçimini ile ilgili olarak öğrencilerin yarısından çoğu (% 62,5) oyuncuların dış görünümünün dizi seçiminde önemli bir etken olduğunu belirtmiştir. Oyuncuların canlandırdığı karakterler de oyuncuya karşı olan düşünceleri % 74,2 oranında etkilediği belirlenmiştir.

Buna göre üniversite öğrencilerinin dizi seçimlerinde konu oldukça etkili bir etken olsa da oyuncuların cinsiyetten bağımsız olarak dış görünüşleri ve canlandırılan karakter de etkili olmaktadır. Karakter ögesi de konu ile ilişkilendirildiğinde öğrencilerin çoğunlukla dizilerin içeriğine odaklandıkları söylenebilir. Bu durumun oluşmasında eğitim düzeyinin artması önemli bir etkidir.

Diğer bir konu da dizilerdeki savaş sahnelerine duyulan ilgidir. Bu konuda cinsiyete göre verilen cevapların dağılımına bakıldığında araştırmaya katılan kadın öğrencilerin % 42,8'i, erkek öğrencilerin % 30,2'si savaş sahnelerine ilgi duyduğunu belirtmiştir.

Araştırma verilerine göre, savaş sahnelerine duyulan ilgide kadın ve erkek öğrenciler arasında belirgin bir fark bulunmaktadır. Kadınların savaş sahnelerine olan ilgileri aslında içinde büyüdükleri ataerki toplumsal yapıda onları etkileyen güç öğeleri ile ilişkilendirilebilir. Toplumsal cinsiyet ayrımında fiziksel güç oldukça önemli bir değişkendir. Bu noktada savaş sahnelerinde genellikle erkeklerin olması ve bir fiziksel mücadeleye dayanması bu yönde bir ilginin oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Tablo 6: Dizilerin Günlük Yaşamın Stresini Azaltmadaki Etkisi

	Sayı	Yüzde
Evet	213	% 59.5
Hayır	145	% 40.5
Toplam	358	%100

*Bu soruyu dört kişi cevaplamamıştır.

Tablo 6'da öğrencilerin dizilerin günlük yaşamın stresini azaltmaya etkisi konusundaki görüşlerine ait veriler bulunmaktadır. Bu verilere göre araştırmaya katılan öğrencilerin % 59,5'i dizilerin günlük yaşamın getirisi olan stresi azalttığını düşünürken, % 40,5'i azaltmadığını düşünmektedir. Bu veriler ışığında öğrencilerin günlük yaşam stresini azaltmada televizyon ve dolayısıyla yerli dizileri aktif bir şekilde kullandıkları görülmektedir. Sosyal yaşam alanlarının daralması, sosyal aktivitelerin birçoğunun maddi durum ile sürdürülebilir oluşu öğrencileri evde ve yurttaki dizi izlemeye yönlendirmektedir.

Tablo 7: Cinsiyete Göre Dizi İzleme Oranları

	Evet		Hayır	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kadın	150	% 82,9	31	% 17.1
Erkek	148	% 81,8	33	% 18,2

Tablo 7'de öğrencilerin dizi izleme oranlarının cinsiyet bağlamında dağılımına ilişkin veriler yer almaktadır. Bu veriler kapsamında öğrencilerin cinsiyetleri ile dizi izleme oranları arasındaki ilişki incelenmiş ve sonuçlar birbirine çok yakın çıkmıştır. Katılımcıların cinsiyetleri ile dizi izlemeleri arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 68,2'si başrol oyuncuların cinsiyetlerinin dikkatlerini çekmediğini ifade etmiştir. Buna göre hem dizi izleme hem de dizi oyuncularının seçiminde cinsiyet değişkeninin üniversite öğrencileri üzerine net bir etkisi olmadığı söylenebilir.

Tablo 8: Kalınan Yere Göre Dizi İzleme Oranları

	Evet		Hayır	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Yurtta Kalıyorum	114	% 77,5	34	% 23,1
Arkadaşlarımla Evde Kalıyorum	32	% 78	9	% 22
Ailemle Kalıyorum	146	% 88,5	19	% 11,5
Yalnız Yaşıyorum	6	% 75	2	% 25

Tablo 8'de öğrencilerin kaldıkları yer ile dizi izleme oranları arasındaki ilişki kapsamında veriler yer almaktadır. Bu verilere göre araştırmaya katılan öğrencilerin, yurttan kalanların % 76,9'u, arkadaşları ile birlikte evde kalanların % 78'i, ailesiyle birlikte yaşayanların % 88,5'i, yalnız yaşayanların % 75'i dizi izlediklerini belirtmişlerdir. En yüksek dizi izleme oranının ailesi ile birlikte yaşayan öğrencilerde olduğu görülmektedir. İkinci en yüksek dizi izleme oranı arkadaşlarıyla birlikte evde kalan öğrencilerdedir. Bu durum evde kalan öğrencilerin televizyona erişim imkanlarının daha fazla olması, yurtlarda bu imkanın daha kısıtlı şekilde bulunması ile açıklanabilir.

Diğer yandan evde kalan öğrencilerin ailelerin izlediği diziyi takip etmek zorunda kaldığı da düşünülebilir. RTÜK (2013)'ün araştırmasında ortaya çıkan %76,7'lik yerli dizi izleme oranı burada da evde diğer aile bireylerinin etkisinde kalma konusunu destekleyici niteliktedir.

Tablo 9: Dizilere Karşı Bağımlılık

	Sayı	Yüzde
Evet	64	% 18,3
Hayır	286	% 81,7
Toplam	350	100,0

*Bu soruyu on iki kişi cevaplamamıştır.

Tablo 9'da öğrencilerin dizilere karşı bağımlılıklarına ilişkin veriler yer almaktadır. Bu verilere göre araştırmaya katılan öğrencilerin % 18,3'ü dizilere karşı bağımlılığı olduğunu belirtirken, % 81,7'si bağımlı olmadığını söylemiştir. Burada diziyi kaçırma durumunda kaçırılan bölümü internetten üzerinden tekrar izleme imkanı olduğu için öğrencilerin çoğu dizinin oynadığı saatte başka önemli bir iş olduğunda diziyi izlemeyi ertelediğini belirtmiştir. Medyaya erişim imkanlarının artışı bağımlılığı düşürüyor gibi görünse de aslında bağımlılığın sadece şekil değiştirdiği söylenebilir.

Bağımlılık konusundaki bir başka soruda araştırmaya katılan öğrencilerin % 5,9'u madde kullanmaya başlamasında dizilerin etkili olduğunu belirtmiştir. Oran düşük olsa

da dizilerin her 100 öğrenciden 6'sını sağlığa zararlı bir bağımlılığa yöneltmesi olumsuz bir durum olarak düşünülebilir.

Diğer yandan katılımcıların çoğu dizilerin etkisinden çıkmakta zorlandığını, %63,9'u da diziler final yaptığında üzülüğünü belirtmiştir. Ayrıca katılımcıların yarıdan çoğu (%54,6) dizi izlerken kanalın değiştirilmesine çok sinirlendiğini ifade etmiştir. Bu sonuç diğer sonuçlarla birlikte ele alındığında her ne kadar bir bağımlılığın oluşmadığı ifade edilmiş olsa da dizilerin öğrenciler üzerinde oldukça ciddi etki bıraktığı söylenebilir.

Tablo 10: Dizilerin Toplumsal Olaylara Karşı Duyarlılık İçermesi

	Sayı	Yüzde
Evet	306	% 86
Hayır	50	% 14
Toplam	356	100,0

*Bu soruyu altı kişi cevaplamamıştır.

Tablo 10'da öğrencilerin dizilerin toplumsal olaylara karşı duyarlılık içerip içermediğine ait düşüncelerine ilişkin veriler bulunmaktadır. Bu verilere göre araştırmaya katılan öğrencilerin % 86'sı dizilerin toplumsal olaylara karşı duyarlılık içerdiğini belirtirken, % 14'ü duyarlılık oluşturmadığını belirtmiştir. Diğer yandan öğrencilerin % 17,3'ü dizileri gerçekçi bulurken, % 82,7'si dizilerin gerçekçi olmadığını düşünmektedir. Bu açıdan bakıldığında gerçekçi bulunmayan dizilerin toplumsal olarak duyarlılık içerdiği düşüncesi ön plana çıkmaktadır. Son dönem dizilerde gündem yaratan olaylar hikayeleştirilerek yayına dönüştürüldüğü için böyle bir algının oluşmasına zemin hazırlanmıştır. Aslında bu dizilerin daha çok izlenmesini de sağlamaktadır. Özellikle korunma ihtiyacı olan çocuklar, diğer incinebilir grupta yer alan bireyler ve güncel siyasal/toplumsal olayların konu edildiği diziler daha çok takip edilmektedir. Bu bağlam öğrencilerin dizi izleme alışkanlıklarına da doğrudan etkide bulunmaktadır.

Tablo 11: Öğrencilerin Dizilerde Özendirilen Hayata Ulaşmak İçin Suç İşleme ve Suç Oranlarında Artışın Dizilerle İlgisi Hakkında Düşünceleri

	Sayı	Yüzde
Evet	268	% 75.1
Hayır	89	% 24.9
Toplam	357	100,0

*Bu soruyu beş kişi cevaplamamıştır.

Tablo 11 dizilerde gösterilen yüksek yaşam standartlarının, bu yaşamlara ulaşmak adına suça teşviki ve suç oranlarında artışa etkisine ilişkin öğrencilerin düşüncelerine ait veriler yer almaktadır. Bu verilere göre araştırmaya katılan öğrencilerin % 75,1'i dizilerin suç oranlarındaki artışta etkili olduğunu ve dizilerde özendirilen hayata ulaşmak için suç işlenebileceğini belirtirken, % 24,9'u dizilerin suç oranlarında etkisi olmadığını düşündüklerini belirtmiştir. Bu veri dizilerin toplumda yarattığı algının ve günlük yaşama etkilerinin anlaşılması için oldukça önemlidir.

Dizilerde aktarılan yaşam ile özdeşim kurarak kendi yaşamları ile bir kıyas içine giren pek çok bireyin yasal olmayan yollara yönelebileceği fikrinin oluşmasında aslında kendi geçmiş yaşam deneyimlerinin de etkili olduğu söylenebilir. Özellikle “Deliyürek”, “Kurtlar Vadisi” gibi dizilerin çok popüler olduğu dönem dizi oyuncularına özenen uzun pardösülerle okula giden, saç ve sakal tıraşlarını başrol oyuncularına benzeten gençleri hemen herkes hatırlamaktadır. Baba film üçlemesinin tüm dünyada yarattığı etkiye benzer bir etkinin özellikle şiddet içeren dizilerle topluma ve özellikle çocuklar ile gençlere yansımaları ilerleyen süreçte ciddi toplumsal sorunların oluşmasına zemin hazırlayabilecektir.

Tablo 12: Dizilerde Şiddet Olarak Nitelendirilen Durumlar

Durumlar	Sayı	Yüzde
Cinsel İlişkiye Zorlama	327	% 91.9
Kavga	317	% 89
Tehdit	287	% 80.6
Aşağılama/ Hor Görme	265	% 74.4
Laf Atma	216	% 60.7
Yüksek Sesle Konuşma/ Bağırma	200	% 56.2

*Bu soruyu altı kişi cevaplamamıştır.

Tablo 12 öğrencilerin şiddet olarak nitelendirdikleri durumlara ilişkin veriler içermektedir. Bu verilere göre araştırmaya katılan öğrencilerden % 60,7'si laf atmayı, % 74,4'ü aşağılama ve hor görmeyi, % 80,6'sı tehdit edilmeyi, % 56,2'si yüksek sesle konuşma ve bağırma, % 89'u kavgayı, % 91,9'u cinsel ilişkiye zorlamayı şiddet olarak nitelendirmektedir. Çalışma sonuçları ağırlıklı olarak cinsel ilişkiye zorlamanın şiddet olarak görüldüğünü gözler önüne sermiştir. Diğer yandan laf atma, yüksek sesle konuşma ve bağırma gibi sözel şiddet şekillerinin net bir şiddet ögesi olarak düşünülmemesi, dizilerin bunları normalleştirilmesi ve bireylere de bu şekilde

yansımaya net bir örnektir. Dizilerde geçen olaylarda sürekli yaşanan ve genellikle cezasız kalan bu eylemler, bir süre sonra adeta bir duyarsızlaşma ile birlikte gelişen normalleşme mantığı ile bireylerde olağan bir durum algısının oluşmasına neden olmaktadır. Her ne kadar diziler yayınlanmadan önce yaş sınırı ile ilgili görsel uyarılar konulsa da, çoğu ailede tüm yaş grubu çocuklar aynı diziyi veya programı aileleri ile birlikte izlemeye devam etmektedir. Bu durumlar şiddetin her türünün önlenmesi için oluşması gereken toplumsal bilincin oluşumuna zarar vermektedir.

TARTIŞMA

Televizyon en yaygın ve kolay ulaşılabilir nitelikteki kitle iletişim araçlarından biridir. Bir şekilde çoğu haneye gitmeyi başaran bu eğlence kutusu, insanların boş zamanlarını geçirmeleri sağlayan bir eğlence kutusuna dönüşmüştür. Günlük yaşamın adeta bir parçası haline gelen televizyonun olmadığı bir hayat düşünmek, milyonlarca insan için neredeyse imkansızdır. Günlük yaşamın ayrılmaz bir ögesi olan bu eğlence kutusunun insanları etkilememesi de mümkün değildir. Televizyon Türköz (2016)'ün de ifade ettiği gibi bireylerin istenilen şekilde etkilenebilmesi için güçlü ve en çok tercih edilen kitle iletişim aracıdır

Televizyonun etki alanı sınırlandırılmayacak kadar geniştir. Ayrıca televizyonun, bazı simgeleri, kavramları ya da markaları genelleştirme özelliği vardır. Geniş kitlelere seslenmesi nedeniyle televizyon, tanınmayan, az bilinen, bölgesel kavramları, markaları sürekli yineleyerek kitlelere tanıtır ve benimsenmesini sağlar. Televizyon ile bazı durumlar, olaylar ve nesnelere ifade etmek için simgeler oluşturulur ve bunlar televizyon aracılığı ile yayılarak topluma mal olur (Cereci, 1992).

Televizyonun günlük yaşamın doğal bir parçası haline gelmesi toplumsal düzeyde hemen her ögede az ya da çok değişime neden olmuştur. Özellikle yarattığı olumlu etkilerin yanında, güç odaklarının istediği an kendi çıkarları için de kullanabildikleri televizyon, aile içi iletişimin azalması, olumsuz algı ve örneklerin oluşması gibi bir dizi olumsuzluğa da neden olabilmektedir.

Türkiye, Ajans Press'in RTÜK'ten elde ettiği veriler doğrultusunda yaptığı araştırmaya göre günlük TV izleme oranlarında 330 dakika ile dünya ülkeleri arasında ilk sırada yer almıştır (Milliyet Gazetesi, 2017). Diğer yandan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2014 yılında 12 bin aile üzerinde yapılan Türkiye'de Aile Yapısı

Araştırması'nda TV izleme oranlarında büyük bir artış olduğu sonucuna ulaşılmış, aile üyelerinin birlikte yaptıkları faaliyetlerin ilk sırasında 59,4 oranı ile televizyon izleme olduğu görülmüştür (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014). TÜİK'in 2014-2015 yıllarını kapsayan Zaman Kullanım Araştırmasına göre gençlerin %93,9'u zamanını TV karşısında geçirmektedir.

Televizyon izleme oranı çok yüksek olan Türkiye'de, Güney Amerika ülkelerinden ithal pembe dizilerle başlayan süreç, sonraki yıllarda yerini yerli yapımlara bırakmış, Türkiye'deki kültürel yapı ve toplumsal öğelerle ilgili çeşitli dizilerin çekilmesine olanak sağlamıştır. Genellikle aşk, dram, ağalık düzeni, mafyatik ilişkiler ve son dönem tarihsel olaylar üzerine kurgulanan diziler ciddi bir izleyici kitlesine sahip olmuştur. RTÜK tarafından 2013 yılında yapılan Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırmasında yerli dizi izleme oranının %76,7 olarak bulunmuş olması buna en büyük kanıttır.

Türk televizyonlarında her sezon 200'den fazla dizi yayına girmekte, bunlardan çoğu birkaç bölüm sonra yayından kaldırılırken; bir kısmı da izleyici kitle tarafından çok sevilmiştir. Şu an televizyon kanallarında 70'ten fazla dizi yayınlanmaktadır.

Durum bu şekilde iken yerli dizilerin etkilerinin araştırılması önemli bulunmuş ve yerli dizilerin Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Yapılan çalışmada televizyon izlemenin boş zaman geçirme aktiviteleri arasında %40,6 ile 3. sırada olduğu, erkek ve kadın öğrenciler arasında dizi izleme oranlarında bir farklılık olmadığı, öğrencilerin %63,9'unun dizi bittikten sonra etkisinden çıkmakta zorlandıkları, dizilere bağımlılık oranının %18,3 olduğu belirlenmiştir. Erjem ve Çağlayandereli (2006) tarafından yapılan çalışmada; gençlerin orta düzeyde televizyon izledikleri, televizyon izlemede erkek kadın arasında bir farkın olmadığı, gençlerin %72'sinin dizilerdeki tiplerini model aldığı ve bu modellerden etkilendikleri, bağımlılık oranının %20 olduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçları bu yönleri ile çalışma ile benzerlik taşımaktadır.

Öğrencilerin en az bir diziyi takip etme oranı %82,3 olarak bulunmuştur. RTÜK tarafından 2013 yılında yapılan Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırmasında da yerli dizi izleme oranı %76,7 olarak bulunmuştur. Bu iki veri de birbiri ile benzerdir.

Yapılan çalışmada öğrencilerin %59,5'i dizilerin günlük yaşam stresini azalttığını ifade etmiştir. Semerci ve Kalçık (2017) tarafından yapılan çalışmada da gençlerin dizilerde

var olan yaşam tarzlarından etkilendikleri, dizi izleyerek mutlu oldukları bulunmuştur. Bu anlamda sonuçlar araştırma ile benzerlik taşımaktadır.

Çalışmada öğrencilerin %75,1'i dizilerin bireyleri suça yönlendirici ve özendirici olduğunu ifade etmiştir. Özgan, Arslan ve Kara (2014) tarafından yapılan çalışmada görsel medyanın öğrencileri olumsuz etkilediği olumsuz rol model alma, bağımlılık ve saldırganlık gibi bazı olumsuz yansımaları olduğunu ifade etmişlerdir. Yine Taş ve Yalçınkaya (2015) tarafından öğretmenlerle yapılan çalışmada öğretmenlerin televizyonun öğrencilerin bağımlılık ve saldırganlık davranışlarının artmasında etkili olduğunu ifade ettikleri aktarılmaktadır. Bu her iki çalışmadaki sonuçlar çalışma ile benzerlik taşımaktadır.

Çalışmada genel olarak üniversite öğrencileri dizilerdeki bazı olumsuzlukları ön plana alan değerlendirmeler yapmış olsalar da her 100 öğrenciden 82'sinin dizilerden en az birini takip etmeleri dikkat çekmektedir. Dizilerdeki sözel şiddetin fiziksel şiddet ile kıyaslanarak çok daha önemsiz görülmesi ciddi anlamda şiddet algısının dönüşmesinde dizilerin etkisini gözler önüne sermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bir eğlence kutusunun etki alanının toplumun tüm kesimine bir şekilde yayıldığı ve herkesi bir şekilde etkisi altına aldığı açıktır. Türkiye özelinde yerli dizilerin izlenme oranının oldukça yüksek olması, dizideki olumsuz öğelerin yayılım hızının da izlenme oranları kadar büyük ve hızlı olmasına neden olmaktadır. Üniversite düzeyinde eğitim alan bireylerin bile neredeyse tamamına yakın bir kısmının en az bir yerli diziyi takip ediyor olması önemli bir veridir. Pek çok konuda bireylerin yaşamına etkide bulunan diziler bireylerin dizi karakterlerinin kendileri veya dizide yansıttıkları yaşam tarzları ile özdeşim kurmaları sonucu farklı bir özelliğe kavuşmaktadır. Şiddet, cinsellik, bağımlılık, toplumsal cinsiyet gibi konularda ciddi kafa karışıklıkları ve yanlış yönlendirmeler yapan yerli dizilerin bu kontrolsüz durumlarının bireylerin yaşamlarının tümünde çok ciddi değişimler yarattığı açıktır.

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin dizilerin gerçekçiliği, dizilerde toplumsal cinsiyet algısının kadına ve erkeğe biçtiği roller, madde bağımlılığının dizilerde işleniş biçimleri, varsa kendilerindeki madde bağımlılıklarının dizi etkisiyle oluşup oluşmadığı, teknolojinin hayatlarında ne kadar yer kapladığı ve teknoloji bağımlılığı düzeyleri,

dizilerdeki şiddet içerikli sahneler ne kadar dikkat ettikleri, bu sahnelerin onların hayatına etkisi ve dizilerdeki özendikleri unsurlar incelenmiştir.

Sonuçlara gelince,

Dizilerin oldukça önemli bir konumda olduğu günümüzde dizilerde hangi konuların işlendiği, hangi konuların insanlar tarafından daha çok rağbet gördüğü, dizilerin hayatımızda ne kadarlık yer kapladığı ve dizilerde gördüklerimizden ne kadar etkilendiğimiz de önemli bir hale gelmektedir.

Araştırma bulgularına göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu dizi izlemektedir. Periyodik olarak bir dizi takip eden ve bu diziyi hayatlarında önemli noktalara getiren kişi sayısı azımsanamayacak kadar çoktur. Dizilerin günlük hayatın stresinden uzaklaştırarak bireyleri gerçeklerden koparması ve duyguları harekete geçirmesi bakımından ele alındığında işlenen konular da önemli bir hale gelmektedir. En az izlenen dizi türü romantik komedidir. Bu da insanların daha çok duygularını üst seviyede yaşadığı aksiyon, dram türü dizilere yöneldiğini göstermektedir. Reyting oranları incelendiğinde sıralamanın başında yer alan dizilerin merak uyandırıcı, gizemli olduğu görülmektedir. Var olan dizilerin içerik açısından değiştirilmesi için RTÜK'ün değişikliklere gitmesi gerekmektedir. RTÜK içinde sosyal hizmet alanında görev yapan meslek elemanlarından oluşan bir izleme ve denetleme kurulu oluşturulmalıdır. Diğer yandan bu sonuca bağlı olarak üniversite öğrencilerinin bilinç düzeyinin geliştirilmesi için üniversite çapında, öğrenci topluluklarıyla birlikte öğrencilerin katılımını arttıracak ve sosyalleşmelerini sağlayacak faaliyetler düzenlenmelidir. Üniversitelerde düzenlenecek faaliyetlerin öğrencileri politik, kültürel, sosyal açılardan güçlendirmesi beklenmelidir. Örneğin, fikir, spor, sanat alanında halihazırda bulunan öğrenci topluluklarının üniversiteler tarafından objektif bir şekilde maddi ve manevi açıdan desteklemeleri sağlanmalıdır.

Ailesi ile birlikte yaşayan öğrenciler daha fazla dizi izlemektedir. Bu nedenle TV'de izledikleri programlar da oldukça önemlidir. Gençler kitaplardan çok TV'den bilgi almaktadır ve bu bilgilerin güvenilirliği çoğunlukla şüphelidir.

Öğrencilerin büyük çoğunluğu dizileri gerçekçi bulmamaktadır. Dizileri en çok konusuna göre tercih etmekte, en fazla aksiyon ve dolayısıyla şiddet içeren dizileri izlemektedir. Dizilerin gerçekçi bulunmama sebebi olarak çoğunlukla karakterlerin başlarına gelen kötü olaylardan zarar görmeden kurtulmaları öne sürülmektedir.

Gerçekçi bulunmamasına rağmen dizilerin yüksek oranlarda izlenmesi ve gerçek hayata yansımalarının görülmesi bir çelişki içermektedir. Üniversite öğrencilerini televizyon izlemeye iten sebepler konusunda daha fazla araştırma yapılarak, öğrencilerin sosyal yaşam beklentileri ile ilgili görüşleri ortaya çıkarılmalı, öğrencilerin üniversiteler dışında da başka sosyo- kültürel faaliyetlere yönelmesi sağlanmalıdır.

RTÜK'ün Televizyon İzleme Eğilimleri 2009 araştırmasına göre en az güven duyulan iletişim aracı televizyondur. Program çeşitliliğinin artması ve sektörün genişlemesi oluşan rekabet ortamında denetimlerin gerektiği yerde uygulanmaması, cezaların yetersiz olması hem suç oranlarının artmasına sebep olmakta hem de televizyona olan güveni azaltmaktadır. Bu anlamda medya okuryazarlığı ile ilgili olarak üniversite düzeyinde zorunlu derslerin konulması gereklidir. Ayrıca RTÜK'ün de yayınlarla ilgili politikalarını yeniden ele alarak asla bir sansür mekanizması yaratmadan dizilerde işlenen konularla ilgili daha aktif geribildirimler vererek olumsuz örnek oluşturabilecek veya toplumu yanlış yönlendirebilecek durumların oluşmaması sağlanmalıdır.

Bağımlılık günümüzde önemli bir sorun olarak yerini korumaktadır. Sigara, alkol, uyuşturucu ve teknoloji bağımlılığı çerçevesinde bir inceleme yapıldığında bağımlılığın insanlara daha çok hata yaptırdığı ve suça sürüklediği görülmektedir. Teknolojinin varlığı ve gelişimi diğer bağımlılık türlerine de etki etmektedir. İnternet üzerinden uyuşturucu madde satışı yapılması, özendirici unsurlara yer verilmesi buna örnektir. Dizilerde de her ne kadar son zamanlarda sansür uygulansa da bağımlılık yapıcı maddele kullanımına yönelik sahneler mevcuttur. Bu sahneler özellikle çocuklar ve gençler üzerinde etki ve etmekte ve madde kullanımını öğreterek teşvikte bulunmaktadır. Yayınlanan kamu spotları bu bağlamda yetersiz kalmaktadır. Dizilerdeki serseri tiplerin madde bağımlısı oluşu ve sonrasında suça sürüklenmesi ya da zengin gençlerin hep bağımlı olması topluma yanlış bir algı aşılacaktır. Katılımcıların çoğu madde kullanmadığını belirtmekle birlikte %26'lık bir kısım madde kullanımını dizilerden öğrendiğini belirtmiştir. Konuların reyting arttırma amacı ile sadece dikkat çekmek için yanlış işlenmesi ve dizilerde madde satan kişilerin sempatik hale getirilmesi, insanları madde kullanımına itebilmektedir. Televizyon izleme yaşının oldukça düşük olduğu da göz önüne alındığında, bu konulara özellikle dikkat edilmesinin gerekliliği-bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Katılımcıların çoğunluğu cinsel ilişkiye zorlamayı, kavgayı şiddet olarak görürken laf atma, yüksek sesle konuşma gibi unsurları şiddet olarak nitelendirmemektedir. Şiddetin daha çok fiziksel olarak görüldüğü ve sözlü şiddetin toplum içinde normalleştirildiği sonucu elde edilmektedir. Bu konuda farkındalığı artırmak için çalışmalar yapılmalıdır. Dizilerde çoğu suçun cezalandırılmaması, laf atma sahnelerinin eğlence algısı ile gösterilmesi, karakterlerin sorunları yüksek sesle konuşarak, emir vererek çözmesi insanlarda bu davranışların olumsuz olmadığı algısını yaratmaktadır.

Dizilerdeki suç unsurlarının insanları gerçek yaşamda suç işlemeye yönelttiği düşünülmektedir. Dizilerde suç işleme tekniklerinin açıkça gösterilmesi ve insanlara empoze edilmesi ile suç oranlarındaki artış arasında bir bağ kurulabilir. Araştırma sonuçlarına göre insanlar özendiği hayata ulaşabilmek için suç işleyebilmektedir. Dizilerde gösterilen hayatların birçoğunun toplumun genelinin ortalama sosyo-ekonomik düzeyinin üzerinde olması ve bu yaşam şartlarına ulaşırken yasal olmayan yolları kullanmaları, insanlarda suç işleyerek iyi yerlere gelebileceği düşüncesini oluşturmaktadır.

Öğrenciler dizi izlerken kanalın değiştirilmesine sinirlenmekte ve çoğunluğu takip ettiği dizi final yaptığında üzülmemektedir. Burada televizyonun ve dizi izlemenin de bir bağımlılık olduğu unutulmamalıdır. Bu sonuç dizilerin öğrencilerin hayatlarında da önemli bir yere sahip olduğunu açıkça göstermektedir. Arkadaş sohbetleri içinde diziler hakkında konuşan ve değerlendirmeler yapan bir kesimin olduğu da unutulmamalıdır.

Bağımlılık yapıcı madde kullanımını en aza indirmek için öncelikle eğitim sisteminde değişikliklere gidilmelidir. Lisans düzeyinde verilen eğitimlerde madde bağımlılığı konusuna değinilirken sessizce ve kendini fark ettirmeksizin ilerleyen teknoloji bağımlılığı hakkında da bilgi alışverişinde bulunulmalıdır. Seminer ve konferanslarla farkındalık artırılmalıdır. Bağımlı kişilerin sosyal hayata yeniden kazandırılması adına etkinlikler düzenlenmeli, kulüpler oluşturulmalıdır. Kamu spotları daha inandırıcı ve dikkat çekici hale getirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2014). *Türkiye aile yapısı araştırması: tespitler, öneriler*. (M. Turğut & S. Feyzioğlu, Ed.). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. 14.04.2017 tarihinde <http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/5550af1d369dc51954e43522/taya2013trk.pdf> adresinden alınmıştır
- Cerici, S. (1992). *Büyülü kutu büyülenmiş toplum*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Erjem, Y., & Çağlayandereli, M. (2006). Televizyon ve gençlik: yerli dizilerin gençlerin model alma davranışı üzerindeki etkisi. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 30 (1), 15–30.
- Giddens, A. (2000), *Sosyoloji*. İstanbul: Ayraç Yayıncılık.
- Karacoşkun, M . (2002). Bireysel ve toplumsal çözülmeye televizyon faktörü üzerine düşünceler. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 227-234.
- Milliyet Gazetesi (2017). Türkiye dünyada 330 dakika ile televizyon izleme rekoru kırdı. 01.05.2017 tarihinde <http://www.milliyet.com.tr/turkiye-dunyada-330-dakika-ile-televizyon-istanbul-yerelhaber-1951378/> adresinden alınmıştır
- Neuman, W.L. (2010). *Toplumsal araştırma yöntemleri 1-2*. İstanbul: Yayın Odası Yayınları.
- Özgan, H., Arslan, M. C., & Kara, M. (2014). Popüler kültürün öğrenci davranışları üzerinde algılanan etkileri. *Ekev Akademi Dergisi*, 18 (58), 469–484.
- Radio ve Televizyon Üst Kurulu. (2013). RTÜK Kamuoyu Araştırmaları - Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması-3. 12.04.2017 tarihinde [https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/Download/IzleyiciDinleyici/Arastirmalar/2013%20Y%C4%B1l%C4%B1%20Ara%C5%9Ft%C4%B1rmalar%C4%B1%20\(1\).pdf?download=true](https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/Download/IzleyiciDinleyici/Arastirmalar/2013%20Y%C4%B1l%C4%B1%20Ara%C5%9Ft%C4%B1rmalar%C4%B1%20(1).pdf?download=true) / adresinden alınmıştır.
- Radio ve Televizyon Üst Kurulu. (2009). RTÜK Kamuoyu Araştırmaları - Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması-2. 12.03.2017 tarihinde <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/Download/IzleyiciDinleyici/Arastirmalar/Televizyon%20%C4%B0zleme%20E%C4%9Filimleri%20Ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1-2.pdf?download=true/> adresinden alınmıştır.

- Semerci, N., & Kalçık, C. (2017). Televizyonda yayınlanan dizilerin lise öğrencilerinin yaşam boyu öğrenmesine etkisi öğrenci görüşleri: bir olgu bilim çalışması (Bartın İli örneği). *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 237–262. <https://doi.org/10.14686/buefad.280034>
- Taş, S., & Yalçınkaya, Y. (2015). The effects of television series containing schools on student' behavior. *International Online Journal of Educational Sciences*, 7 (2), 180–190.
- TUİK. (2015). Zaman Kullanımı Araştırması, 2014-2015. 20.11.2016 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18627/> adresinden alınmıştır.
- Türköz, Ş. (2016). Siyasal toplumsallaşma sürecinde kitle iletişim araçları ve sosyal medyanın rolü. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (1), 97–114.